

Landsbygds-och infrastrukturdepartementet

"En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa" SOU 2025:58

Sammanfattning

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) ser positivt på att utredaren lyfter fram hästvälfärd i flera avsnitt i betänkandet och instämmer i slutsatsen att främjandet av hästvälfärd kommer att ha central roll för hästnäringen, både gällande företagande och utbildningar.

SLU instämmer med utredaren om vikten av att stärka svensk hästnäring, men vill betona att det inte får ske på bekostnad av hästvälfärden. SLU avstyrker därför utredningens samtliga förslag på det veterinära området liksom förslaget om ett uppdrag till Statens jordbruksverk (SJV) att minska antalet bestämmelser.

SLU instämmer med utredaren om vikten av utbildning på högskolenivå inom hästområdet. SLU ser, i likhet med utredaren, att det finns utbildningsbehov som inte är fullt tillgodosedda i dagsläget och ser stora möjligheter till utveckling av utbildning/kurser på olika nivåer, inklusive akademisk nivå, för olika målgrupper.

Generella synpunkter

Stärkt företagande och ökad sysselsättning

SLU vill understryka betydelsen av att stärka hästnäringen så att de studenter som utbildas kan mötas av professionella och välfungerande verksamheter inom hästsektorn och för att studenterna ska få goda möjligheter att utveckla och driva välfungerande verksamheter. En högre nivå av vetenskapligt baserad kunskap inom sektorn är en förutsättning för en professionell hästnäring, något som SLU bidrar till genom såväl forskning som utbildning.

Förbättrad statistik och digitala hästpass

SLU instämmer i utredarens bedömning att det är viktigt med tillförlitlig statistik över antalet hästar. Det är dock tveksamt om digitala hästpass skulle tillföra någon väsentlig information eftersom det sedan 1 oktober 2021 finns krav på att hästar ska registreras på den anläggning där de hålls. Det finns också krav på att den som

bedriver tillståndspliktig verksamhet ska ha tillstånd från länsstyrelserna. SLU menar att Jordbruksverket bör ges ökad tillgång till länsstyrelsernas information samt att nya system bör införas med eftertanke och med hänsyn tagen till vilka möjligheter som finns att få ut den information som efterfrågas från befintliga system.

SLU känner till problemet med fysiska hästpass men ser samtidigt nya risker med att utöver dem också införa ett digitalt pass. Det är oklart om ett digitalt pass kommer leda till effektivisering eftersom EU:s regelverk än så länge kräver fysiska hästpass. SLU ser en risk för att dubbla system kommer innebära merarbete och risk för fel när båda formerna av pass måste hanteras och synkroniseras av ägare, veterinärer och stambokförande föreningar.

Mot bakgrund av ovanstående förordar SLU därför att Sverige avvaktar med digitala hästpass tills EU beslutar om regeländring så att antingen ett fysiskt eller digitalt hästpass kan vara giltigt. Det finns utmaningar även med digitala hästpass; införande och utvärdering av funktionen behöver inte åligga Sveriges hästägare, föreningar, veterinärer eller myndigheter.

Ökade möjligheter till finansiering och lönsamhet

SLU vill framhålla att det finns fler typer av stöd till hästnäringen som behöver stärkas än de som går direkt till hästhållaren i form av stöd till hästverksamhet inom ramen för EU:s jordbrukspolitik. Hästhållning behöver inkluderas också i stöd och anslag via EU:s forskningsfinansiering. Bristen på medel för hästforskning påverkar möjligheterna till utveckling av såväl hästhållningen som hästnäringen.

Enbart i Sverige förbrukar hästnäringen ungefär en tredjedel av all vall och bete i landet och samtidigt bidrar den med mer än 2,7 miljoner ton gödsel till växtodlingen per år. Som framgår av utredningen (sid.480) omsätter hästnäringen i Sverige ca 32 miljarder kronor per år och utgör en viktig del av de gröna näringarna. Genom att som i nuläget exkludera hästnäringen/hästhållningen exempelvis avseende bidrag för miljöförbättrande åtgärder i djurhållning eller för systemstudier av djurhållning bortser man alltså från den inverkan på miljö och system som hästhållningen har, både positiv och negativ. Det försvårar systemtänkande och möjligheten att få en helhetsbild av djurhållning och dess olika typer av inverkan på omgivningen samt resursfördelning och prioritering av mark, vatten och växtnäring på nationell nivå.

SLU menar att hästarna, trots att de i Sverige sällan används i livsmedelsproduktionen, har en viktig plats i EU:s gemensamma forsknings- och jordbrukspolitik och det är viktigt att få en förändring till stånd gällande möjligheten att söka finansiering och medel för projekt inom hästnäringen. Ett viktigt steg är därför att forskningsfinansieringen blir tydligare och explicit inriktat mot veterinärmedicin och djurhållning som självklara delar av det hållbarhetsfokus som nu råder.

Ökat stöd i det administrativa arbetet och minskad regelbörda

SLU ifrågasätter utredarens bedömning att det finns behov av att minska det totala antalet bestämmelser som rör häst. Utredaren föreslår att Jordbruksverket får i uppdrag att så långt som möjligt minska det totala antalet bestämmelser som gäller hästverksamheter.

I praktiken är det oklart vad som menas med en bestämmelse. En författning kan bestå av få paragrafer men ändå ha många "bestämmelser" och vice versa. Det viktiga bör inte vara antalet bestämmelser utan att de bestämmelser som finns är motiverade, funktionella, adekvata, har en rimlig detaljeringsgrad, inte föranleder tolkningssvårigheter, är kontrollerbara och syftar till att uppfylla lagstiftningens övergripande krav. Det ska vara lätt att göra rätt, och ett fokus på antalet bestämmelser har mindre praktisk betydelse för hästnäringen. Däremot kan det uppstå bekymmer och diskussioner om hur hästföreskrifterna ska tolkas och tillämpas, på grund av till exempel en låg detaljeringsgrad, där mycket lämnas åt läsaren att bedöma.

Mot bakgrund av ovanstående resonemang är det SLU:s bedömning att ett separat återrappporteringskrav på SJV med fokus på att minska antalet bestämmelser riskerar att få liten effekt på den önskade förändringen.

SLU förordar istället ett arbete som fokuserar på likriktning och kalibrering av hur föreskrifterna ska tolkas av länsstyrelserna eftersom det har större möjlighet att påverka både djurskydd och hästhållarnas regelbörda i önskad riktning.

Veterinära frågor

SLU avstyrker utredarens förslag om att utreda möjligheten för andra yrkeskårer än veterinärer att utföra rektalisering och ultraljudsundersökning inför seminering och dräktighetsundersökning av ston.

Rektalisering med eller utan transrektal ultraljudsundersökning på häst är ett riskmoment för patienten, med potentiellt livshotande konsekvenser i form av tarmskada och kan inte helt jämföras med samma form av undersökning på nötkreatur. Bedömning av behov av lugnande och tarmavslappnande läkemedel liksom att göra bedömningar och agera korrekt vid eventuella skador behöver göras av veterinär.

SLU har i en skrivelse (diariernr. SLU.KV.2021.2.7.1-43) svarat Jordbruksverket angående rektalisering av ston delar av skrivelsen återges här med viss modifiering:

"Rektalisering av ston är en kvalificerad veterinärmedicinsk uppgift som kräver utbildning och praktisk erfarenhet. Lagen som rör verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård anger att "behandlingar på djur som kan innebära stora risker för djurs eller människors hälsa, endast bör utföras av personer som står under

samhällets tillsyn. Det är också viktigt att personer som har rätt att utföra behandlingar som kan innebära risker från smittskydds- eller djurskyddssynpunkt är ålagda att arbeta enligt vetenskap och beprövad erfarenhet och att samhället kan ingripa med sanktioner mot en sådan person som missköter sig". Länsstyrelsen kontrollerar djurhälsopersonal med legitimation, men inte det som kallas för "övrig personal", som saknar legitimation.

SLU påpekar, som jämförelse, att djurhälsopersonal som legitimerad djursjukskötare är, trots en 3-årig universitetsutbildning, inte utbildad i och får inte rektalisera hästar. Husdjurstekniker med reell kompetens och utbildning får rektalisera kor i sitt arbete, men de får inte rektalisera hästar. Den två veckor korta utbildningen av seminassistenter för häst är inte jämförbar med husdjursteknikernas längre utbildning och praktikkrav. Dessutom arbetar husdjurstekniker inom en husdjursorganisation som har omfattande kvalitetskontroll och uppföljning av arbetet. Seminassistentkursen är alltför basal för att ge kompetens att, under delegation från veterinär, arbeta med rektalisering av häst.

Reproduktionsorganens anatomi och fysiologi skiljer sig betydligt mellan sto och ko. Det är också stor skillnad djurslagen emellan på tarmens känslighet och konsekvenserna vid en tarmskada. Tarmskador är en välkänd och inte ovanlig komplikation vid rektalundersökning av häst, och fall med total bristning i tarmväggen måste oftast avlivas. Inseminering med fryst sperma på sto kräver vanligtvis upprepade rektaliseringar eftersom tidpunkten för ägglossning kan variera mycket (till skillnad från ko). Upprepade rektaliseringar under samma brunst innebar större risk för påfrestning och skador på tarmslemhinnan på sto.

I många europeiska länder (till exempel Irland, Storbritannien, Nederländerna, Danmark, Tyskland och Frankrike) tillåts seminpersonal - i likhet med i Sverige - att seminera ston men inte att rektalisera dem.

Användning av ultraljud för gynekologisk undersökning av häst kräver ytterligare träning och erfarenhet utöver den för vanlig rektalundersökning. Risken för tarmskador ökar då ultraljudssonden ("proben") kan penetrera tarmväggen vid kraftig tarmkontraktion, eller om hästen hoppar till.

Att ange som motiv (för att stuteripersonal ska få rektalisera och ultraljudsundersöka ston) att det är veterinärbrist, för höga kostnader etc. räcker inte som grund för att ignorera riskerna för djurvälstånd och djurskydd, samt de ekonomiska riskerna då värdefulla ston skadas. Möjlighet till fortbildning av fler seminveterinärer finns redan idag. Det finns också möjlighet att effektivisera veterinärens seminarbete och kontrollera tidpunkten för ägglossning via hormonbehandling, en väldokumenterad metod som underlättar användning av fryst sperma och som används redan idag på många svenska stuterier.

Att en veterinär ska hållas ansvarig för att en annan person med otillräcklig utbildning och praktisk träning tillåts utföra avancerade veterinärmedicinska åtgärder, som rektalisering av häst, är inte acceptabelt och leder inte till att arbetsuppgiften blir attraktiv för fler veterinärer.

Mot ovanstående bakgrund talar tillgänglig vetenskap och beprövad erfarenhet mot att lekman skulle tillåtas att arbeta med rektalundersökning och med transrektal ultraljudsundersökning av häst. SLU motsätter sig starkt förslaget."

SLU motsätter sig också förslaget att införa villkorad läkemedelsbehandling (ViLA) till näringsverksamheter med häst. Hästverksamheter skiljer sig kraftigt från verksamheter inom livsmedelsproduktionen, och sjukdomspanoramat ser helt annorlunda ut för häst jämfört med andra djurslag.

SLU ställer sig frågande till vilka läkemedelsbehandlingar som alls skulle kunna vara aktuella för häst utan föregående veterinärundersökning eller konsultation. Att ha symtombilder att behandla efter, som man gör på nöt och gris, passar helt enkelt inte för hästens sjukdomar. Många av de vanligaste sjukdomstillstånden hos hästar rör hältor, kolik, luftvägsinfektioner och sårskador. Hältor kan ha en mängd olika orsaker och kräver ofta en veterinärundersökning för att lokalisera hältan och sätta in lämplig behandling.

Kolik, det vill säga symtom på buksmärta som kan härröra från förstoppning, överdriven gasansamling i tarmarna, fellägen, tarmvred eller invaginationer, etc, kan bli väldigt allvarliga (många gånger livshotande) och det är omöjligt att behandla kolik hos häst inom ramen för ViLA. Om inte endast lindriga symtom förekommer, som t.ex. går över genom lätt motion, så behöver hästar med kolik undersökas av en veterinär med bland annat rektalisering, auskultering av hjärta och tarmljud, sondning (införande av slang via nashålan ned till magsäcken för kontroll av eventuell magsäcksöverfyllnad), etc. En veterinärundersökning är kritisk för att få en korrekt bedömning av hästens status och orsak till koliksymptomen samt för att sätta in korrekt behandling. Det krävs ofta intravenösa injektioner med lugnande och kramplösande medel samt smärtlindring, samt vätska intravenöst m.m. Allt detta kan omöjligen genomföras av en lekman inom ramen för ViLA.

Luftvägsinfektioner är ofta virusorsakade, men kan även vara bakteriella (exempelvis kvarka) och kan kräva provtagning innan eventuell behandling sätts in, liksom att beslut om isolering kan behöva tas och hygienrutiner införas. Sjukdomar som kvarka och virusabort är även anmälningspliktiga vilket kräver veterinär involvering.

Sårskador av det slag som kräver mer avancerad medicinsk behandling är inte heller något som kan utföras av en lekman efter en kortare utbildning utan kräver korrekt bedömning och kan kräva både lugnande injektioner till hästen, suturering (att såret sys) samt insättande av antibiotika efter medicinsk bedömning. Att

tillhandahålla hästägare antibiotika och NSAID (antiinflammatoriskt och smärtstillande) på det vis som tillhandahålls lantbrukare inom ramen för ViLA är således olämpligt.

Vaccinationer, som också är en vanlig medicinsk åtgärd, är inte heller något som enbart kan göras av ägaren själv, eftersom veterinären måste intyga i passen att vaccinationerna är utförda, vilket är svårt om inte veterinären är på plats när hästen vaccineras.

Avmaskning är en annan vanlig behandling av häst, men är redan något som djurägare får göra själva efter veterinär förskrivning och är alltså inget som skulle påverkas av ViLA.

Kvarstår gör således frågan vilka sjukdomar och skador som alls skulle vara lämpliga att falla under ViLA.

Ytterligare en aspekt att beakta är förmågan att upprätthålla sin kompetens. Till skillnad från lantbrukare som upprepat ser samma typer av symtom hos sina djur, såsom ledinfektioner eller diarréer hos griskultingar, där både bedömning och behandling är lättare och mindre komplex, så kommer inte en enskild hästägare/person att exponeras för sjukdomar hos sin häst i samma omfattning. Detta gör att en hästägare sällan får samma vana av att bedöma - eller kompetens att behandla - hästar, vilket ökar risken för felbehandlingar med stora risker för hästarnas hälsa och välfärd som följd.

SLU ställer sig också tveksamma till att införa undantag från krav på hälsointyg vid transporter av hästar för avel och veterinärvård inom Norden. Bedömning av hälsa inför transport är central för smittskydd. En avelshäst skiljer sig inte från andra hästar som transporteras vad gäller behovet att säkerställa att transporten inte äventyrar djurvälstånd eller smittskydd. Förslaget måste förankras med SVA som är riskvärderande expertmyndighet rörande smittskyddsfrågor.

Bedömningar – stärkt hästföretagande och ökad sysselsättning

Ge digitalisering i hästsektorn hög prioritet i forskningsutlysningar

Den enda punkt som utredningen tagit upp under digitaliseringsområdet är virtuella stängsel. SLU anser att det finns många fler aspekter inom detta område som kan stärka hästnäringen. Automatisk registrering av hästars foderintag och dygnsaktivitet samt rörelsemönster med inbyggda varningssystem är några exempel som skulle kunna underlätta daglig hälsokontroll. Ny teknik på detta område behöver genomgå prövning och för detta behövs det ekonomiska medel.

Utredaren lyfter att det finns intresse av virtuella stängsel, men att det saknas forskning specifikt för häst. SLU menar att det vore klokt att först utvärdera resultaten av nuvarande lagstiftning och inventera hästnäringens intresse för

hållande av häst med virtuella stängsel innan man arbetar vidare kunskapshöjande insatser och därefter eventuell lagstiftningsförändring.

Stimulera uppfödning av svenska hästar och ponnyer

SLU delar utredarens bedömning om att det finns ett behov att stimulera uppfödning av svenska ridhästar och ponnyer till ridskolor och hobbyutövare. Den starkt prestationsriktade aveln har lett till uppfödning av hästar anpassade för högt satsande elitävlingsryttare som inte passar speciellt bra för ridskoleverksamhet eller för vanliga hobbyryttare, där hästar med ett lugnare temperament oftast är lämpligare av djurvälståndsskäl (av samma anledning som att man inte har t ex Ferrari på trafikskolan för övningskörning, för att dra en parallell). Att öka uppfödningen av hästar i Sverige istället för att importera hästar är positivt både av smittskydds- och djurskyddsskäl, men kan vara svårt utan ekonomiskt stöd.

Även uppfödning av hästraser som Sverige har ett bevarandeansvar för kan behöva stöd. En hästras som svensk ardenner som avlats för att dra tungt har svårt att passa in på en ridskola, men det kan likväl finnas behov av ekonomiskt stöd för att bevara rasen och dess genetiska värde. Likaså kan insatser eller stöd behövas för att fortsatt möjliggöra och öka användningen av hästen för modern landskaps- och parkvård eller arbete i jord- och skogsbruk. Många olika typer av landskap är känsliga och förstörs lätt av tunga maskiner, och i dessa kan arbetshästarna vara en mycket god resurs för dragkraft. Likaså finns många goda exempel på hur arbetshästar utför gräsklippning i parker, sophämtning i städer och speciellt i områden där problem med socialt utanförskap är större – där kan hästarnas närvaro skapa förbättrad stämning och utgöra en lugn kontaktpunkt.

Utbildningsbehov och kompetensförsörjning

SLU håller med utredaren om att hästrelaterade utbildningar på alla nivåer behöver ha ett tydligt fokus på hästvälfärdsfrågor samt att detta behöver förstärkas och tydliggöras i utbildningarna. Hästvälfärdsfrågor är ett brett område som utöver själva hästhållningen bör inkludera hur hästar utbildas, tränas och tävlas med hänsyn till inlärningsteori och till hästen som biologisk varelse. Sådan vetenskapligt förankrad kunskap bör genomsyra all utbildning, såväl teoretisk som praktisk, på alla utbildningsnivåer, för att främja en god hästvälfärd

I utredningen framhålls vikten av utbildning på högskolenivå inom hästområdet, där Hippologprogrammet är den enda utbildningen idag där både praktisk och teoretisk kunskap inkluderas. SLU anser att det är viktigt att höja den akademiska nivån inom ämnet hippologi för att fortsätta höja det generella kunskapsläget och bidra till en utveckling av ämnet. Utredaren konstaterar vidare att det finns utbildningsbehov som inte är fullt tillgodosedda i dagsläget.

SLU har flera befintliga fristående kurser inom häst; Grovfoder - odling och utfodring, Hästens biologi, Hållbar hästhållning i landsbygdsföretag, Hästens

beteendebiologi samt Djurskydd och djurvälstånd. Kurserna är ofta väl sökta och skulle exempelvis kunna utgöra delar i kurspaket med sikte på hästnäringen - för att peka på ett av flera möjliga alternativ för SLU att möta några av de behov inom branschen som framkommer i hästutredningen. Det skulle också kunna vara möjligt att anpassa eller utveckla fler kurser eller kurspaket på olika nivåer för olika målgrupper. I kartläggningen nämner utredaren att utbildning på avancerad nivå kan ge möjlighet till en karriär som forskare inom hästrelaterade områden. SLU ser flera möjligheter att utveckla utbildning/kurser på avancerad nivå framöver. Nya utbildningar/kurser kan dock kräva utökade ekonomiska resurser.

Möjligheter för fler barn och unga att delta i hästverksamhet

SLU ställer sig positiva till utredarens förslag och bedömningar för att öka möjligheterna för fler barn och unga att delta i hästverksamhet. En ändring från "ridskola" till "hästskola" ses positivt. Dels för att det inkluderar alla som vill vara nära hästar i någon form och dels för att det betonar vikten av att lära sig mer om hästen som biologisk varelse vilket är viktigt för att utbilda unga om bland annat hästvälfärd.

Fritidsaktivitet och hästskolor

Utredaren för fram att stallet är en plats för gemenskap, utveckling och lärande för livet. Utredaren bedömer att det ibland finns skäl att tona ned tränings- och tävlingsmoment och istället lyfta att umgänge med häst i stallmiljö inte nödvändigtvis måste knytas till ridning eller körning samt att ett sådant breddat synsätt skulle kunna möjliggöra för fler att delta i hästverksamheter. SLU ser positivt på detta, och menar att mer fokus på hästskolor än ridskolor kan vara positivt både för hästar och utövare. Detta skulle kunna öka utövarnas kompetens inom hästområdet på ett bredare sätt samt stimulera till ett förhållningssätt till hästar som inte enbart bygger på prestation.

SLU ser positivt på att erbjuda stöd för hästverksamhet som inte enbart är fokuserad på ridning eller körning. Utöver att möjliggöra en värdefull fritidssysselsättning för barn och ungdomar så skulle det även stärka barns och ungdomars kompetens inom hästfrågor, vilket i längden även skulle kunna ha en positiv påverkan på hästvälfärden.

Stöd för ridskolornas kostnader för drift

SLU tillstyrker förslaget om att införa ett särskilt statligt stöd för drift av anläggningar för ridskolor. Detta skulle kunna möjliggöra lägre ridavgifter med möjlighet för fler, inte minst ungdomar, att delta i hästaktiviteter samt möjliggöra investeringar för att förbättra hästhållningen vilket är positivt för både hästar och utövare.

Beslut om detta yttrande har fattats av rektor efter föredragning av utredaren Kristina Julin och i närvaro av universitetsdirektören Martin Melkersson. Yttrandet har utarbetats av universitetslektorerna Åsa Wiklund Gelinder, Johanna Penell och Anna Wallenbeck samt professor Renée Båge vid fakulteten för Veterinärmedicin och Husdjursvetenskap.

Maria Knutson Wedel

Kristina Julin

Kopia för kännedom

registrator@slu.se

reb@slu.se

Dekanus Nils Fall, VH-fakulteten